

*Зельницький А. М., кандидат педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник ЦВСД НУОУ (м. Київ)
Паікова О. О., науковий співробітник ЦВСД НУОУ (м. Київ)*

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК У КОРИГУВАННІ ЗМІСТУ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема коригування змісту військової освіти в ході організації і здійснення військово-педагогічного процесу на основі застосування нових підходів до структуризації і змістового наповнення базових елементів зворотного зв'язку.

Ключові слова: зміст військової освіти, зворотний зв'язок, якість вищої освіти, компетентність.

В статье рассматривается проблема коррекции содержания военного образования в ходе организации и осуществления военно-педагогического процесса на основе использования новых подходов к структурированию и содержательному наполнению базовых элементов обратной связи.

Ключевые слова: содержание военного образования, обратная связь, качество высшего образования, компетентность.

This article deals with the problem of correction the table of contents of military education based on new ways of structuring and semantic filling of basic elements of feed-back during organization and realization of military-pedagogical process.

Key words: table of contents of military education, feed-back, quality of higher education, competence.

Військова освіта є специфічною складовою загальнодержавної системи освіти. З неї розпочинається зміцнення обороноздатності держави, відтворення і нарощування кадрового потенціалу Збройних Сил України. Вона має відповідати сучасним вимогам щодо забезпечення якості як головного сенсу освіти [1].

Поняття «якість військової освіти» характеризується багатовимірністю – економічно-фінансовою, соціально-політичною, світоглядною. Забезпечення якості військової освіти передбачає розроблення і впровадження державної політики у сфері військової освіти і перш за все – постійного удосконалення нормативно-правової бази, створення оптимальної системи військової освіти, її інтеграція в загальнодержавний освітній простір, впровадження заходів, що спрямовані безпосередньо на особистість військовослужбовця, підвищення його соціального статусу, престижності військової служби. Саме з цього розпочинається рух до якості військової освіти. У межах останньої можна виділити три основні складові: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти.

Якість потенціалу досягнення мети освіти – визначається такими характеристиками: якість законодавчої бази; якість цілей освіти; якість науково-педагогічних, наукових працівників та сформованих науково-педагогічних шкіл; якість персоналу забезпечення навчально-

виховного процесу; якість відбору кандидатів на навчання і якість тих, хто навчається; якість освітнього середовища; якість стандартів і змісту освіти; якість матеріально-технічної бази та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу; якість інформаційно-методичної бази.

Тобто, відповідно до наведеної структури якості, одним з головних елементів потенціалу досягнення мети освіти є зміст освіти, що визначається відповідною системою стандартів.

Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів (далі - ВНЗ).

Зміст вищої освіти, як один з елементів системи стандартів, устанавлюється в освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) випускників ВВНЗ, інших нормативно-правових актах Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорт) та Міністерства оборони України.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника ВВНЗ відображає мету освітньої та професійної підготовки військового фахівця, визначає місце фахівця в структурі Збройних Сил України та вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему службових функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації. В освітньо-кваліфікаційній характеристиці випускника ВВНЗ узагальнюються вимоги держави,

суспільства та Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України до офіцера певного освітньо-кваліфікаційного рівня і спеціальності.

Варіативна частина освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВВНЗ є складовою стандарту вищої освіти ВВНЗ, яка доповнює вимоги відповідних замовників на підготовку військових фахівців до змісту вищої освіти курсантів (слухачів, студентів) і конкретизує вимоги до освітньої та професійної підготовки випускників з урахуванням особливостей, які обумовлені суттю спеціалізації обраної спеціальності фахівця, військово-обліковими спеціальностями відповідно до посад призначення випускників, досвідом освітньої діяльності ВВНЗ та досягненнями його наукових шкіл [2].

Тобто, зміст освіти є похідною від системи стандартів освіти, нормативної і варіативної частин ОКХ (Рис.1).

Формування змісту військової освіти базується на дотриманні певних принципів. Серед них доцільно виділити такі:

- відповідність мети освітньої та професійної підготовки військових фахівців потребам держави, суспільства та ЗСУ;
- діагностичність мети освітньої та професійної підготовки військових фахівців;
- обумовленість змісту військової освіти вимогами до кваліфікацій, напрямів, спеціальностей та спеціалізацій кожного з освітньо-кваліфікаційного рівнів та освітніх рівнів підготовки військових фахівців, що передбачені системою стандартів вищої освіти;
- формування змісту військової освіти (особливо варіативної частини ОКХ) з врахуванням специфіки навчання в конкретних ВВНЗ, досягнень їх наукових шкіл і перспектив розвитку військової техніки, озброєння, стратегії і тактики ведення бойових дій;
- формування змісту освіти з урахуванням наступного застосування інформаційних педагогічних технологій;
- формування змісту освіти з огляду на подальшу міжпредметну координацію;
- відповідність системи компетентностей, що мають бути сформовані

в ході навчання у військового фахівця, його місце в структурі ЗСУ.

Компетентність військового фахівця є одним з компонентів змісту освіти, який можна розглядати як інтегральний показник якості його підготовки, що характеризується ступенем здатності і готовності до постійного самовдосконалення, застосування сформованих знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій при виконанні службово-бойових функцій у звичайних та екстремальних умовах на посаді за призначенням [1].

Про ступінь сформованості компетентностей, як складової змісту освіти, можна робити певні висновки щодо його відповідності вимогам освітніх стандартів на основі отриманих результатів зворотного зв'язку.

У науковому середовищі є кілька підходів до визначення поняття “зворотний зв'язок”.

Термін «зворотний зв'язок» використовують стосовно протікання процесів в соціальних, біологічних, технічних, економічних і інших системах, а також в кібернетиці та теорії автоматичного регулювання та управління [3].

В. Новак тлумачить зворотний зв'язок як інформаційне забезпечення управлінського процесу, що в соціальному варіанті є необхідною умовою ефективності управлінських рішень [4].

Укладач Великого тлумачного словника сучасної української мови

В. Бусел надає декілька визначень цього терміну, вважаючи, що “зворотний зв'язок” – це:

- вплив результатів функціонування якої-небудь системи (об'єкта) на характер подальшого її функціонування;
- врахування нових чинників, дослідних даних на етапі вдосконалення знання, теорії;
- реакція у відповідь на чий-небудь вплив, звернення, вступ у контакт;
- який викликає, обумовлює обернену взаємозалежність двох чи кількох елементів, явищ, подій і т. ін.” [5].

О. Крутій робить наголос на тому, що зворотний зв'язок є одним з критеріїв соціального діалогу [6].

Рис. 1 Зміст вищої військової освіти в системі стандартів вищої освіти

Питання педагогіки

Зворотний зв'язок перебуває в єдності з цілепокладанням і є обов'язковою складовою процесу реалізації функцій управління і має застосовуватися на всіх етапах і стадіях управлінської діяльності.

Будь-яке управлінське рішення є малоефективним, якщо його втілення у життя не супроводжується організацією зворотного зв'язку, використання

якого дає можливість відстежити якість виконання, забезпечує своєчасне виявлення відхилень від запланованого та усунення несприятливих наслідків функціонування [7].

Щодо зворотних зв'язків у системі військової освіти то їх можна умовно розділити на два види. Перший – зворотний зв'язок, що діє в межах ВВНЗ, ВНП ВНЗ, починаючи з первинної ланки взаємодії – курсант (слухач) – викладач. Основна функція цього виду зворотного зв'язку – розкрити як саме здійснюється навчальна

діяльність, щоб запроєктувати і розробити відповідну педагогічну технологію, застосування якої б гарантовано забезпечувало досягнення необхідного рівня якості підготовки військових фахівців.

Другий вид зворотного зв'язку (зовнішній) характеризує якість підготовленості військового фахівця у ВВНЗ, ВНП ВНЗ при виконанні ним службових обов'язків на первинній посаді у військах. Це специфічний канал інформації – від центральних органів виконавчої влади, замовника (його представників) до всіх інших елементів системи військової освіти. Він має забезпечувати ВВНЗ такими фактами, що дозволили б відрегулювати процес управління якістю підготовки військових фахівців відповідно до поставленої мети (соціально-державного замовлення), у тому числі зкоригувати зміст освіти (Рис.2).

Рис. 2. Вплив зворотного зв'язку на оптимізацію змісту освіти

Можна визначити наступні **функції зворотного зв'язку:**

- інформування курсанта (слухача) про припущені помилки та надання допомоги для її виправлення;
- коригування змісту освіти і навчання;
- коригування технологій навчання;
- самовдосконалення суб'єктів НВП;
- підвищення мотивації курсанта (слухача) щодо навчання у ВВНЗ і підготовки до виконання службово-бойових функцій на первинній посаді у військах.

Основною і найбільш поширеною формою зворотного зв'язку є діалог, що має забезпечити донесення та обговорення

необхідної інформації стосовно удосконалення якості освіти як основи для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Важливими видами зворотного зв'язку і коригування змісту військової освіти є директивні розпорядження Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та департаменту військової освіти та науки Міністерства Оборони України (ДВОН), що у вигляді відповідних наказів, директив, інструкцій отримують ВВНЗ і керуються ними у своїй повсякденній діяльності.

Суттєвий вплив на коригування змісту освіти чинить також *відгук на випускника*

Питання педагогіки

ВВНЗ ЗС України - формалізований за структурою документ, що дозволяє здійснити збір та обробку інформації про службову діяльність офіцера-випускника, оцінювати ступінь відповідності освітньої діяльності ВВНЗ та ВНП ВНЗ вимогам військ при виконанні бойових (повсякденних) завдань. Відгук розробляється на підставі аналізу результатів здачі заліків у системі командирської підготовки, участі у тактичних навчаннях, виконання бойових стрільб, бойового чергування, статутних вимог у повсякденній діяльності, аналізу поведінки та дій офіцера у різних службових ситуаціях.

Аналіз відгуків на офіцерів-випускників сприяє розробленню рекомендацій щодо вдосконалення якості підготовки офіцерських кадрів, оперативному коригуванню змісту освіти, навчальних планів, програм навчальних дисциплін, військових стажувань та практик.

Не менш важливим елементом зворотного зв'язку щодо коригування змісту військової освіти є впровадження у навчально-виховний процес *досвіду застосування військ (сил) у локальних війнах, збройних конфліктах та миротворчих операціях*.

Вивчення та впровадження досвіду підготовки та участі миротворчих контингентів і персоналу в міжнародних миротворчих операціях включає такі етапи:

- збір інформації - складання у миротворчих контингентах (особами миротворчого персоналу) звітів, підсумкових зведень і донесень щодо виконання миротворчих завдань та подання їх до відповідних органів військового управління;

- аналіз досвіду - обробка отриманої інформації, її аналіз і розповсюдження у Збройних Силах України;

- упровадження досвіду - коригування існуючої нормативно правової бази з питань підготовки та виконання завдань миротворчими контингентами і персоналом, урахування досвіду участі миротворчих контингентів і персоналу в міжнародних миротворчих операціях у теорії й практиці підготовки військових фахівців та ведення миротворчих дій миротворчими контингентами і персоналом Збройних Сил України [8].

Таким чином, зворотний зв'язок виступає механізмом забезпечення постійного обміну даними між суб'єктами, що включені в систему військової освіти стосовно її поточного стану. Запропонований комплексний підхід до структуризації і змістового наповнення базових елементів зворотного зв'язку сприяє оперативному коригуванню та вдосконаленню військово-педагогічного процесу і його основної складової – змісту освіти.

Література

1. Зельницький А.М. Вища військова освіта – проблеми гарантування якості: Зб-к наук. праць. - К.: НУОУ, 2012. Вип. 1(26).- 316с.
2. Інструкція про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України
3. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Новак В.О. Основи теорії управління: навч. посібник / Новак В.О. – К.: НАУ, 2011. -236с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736с.
6. Крутій О.М. діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості: Монографія / Крутій О.М. – Х.: вид-во ХарРі НАДУ «Магістр», 2008. – 236с.
7. Набока Л.В. Організація зворотного зв'язку в діяльності державних і муніципальних органів [Електронний ресурс] / Набока Л.В. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Naboka109/htm
8. Інструкція З організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях 10.05.2006 N 252.